

**Strojno podprta kolacija
slovenskih rokopisnih besedil:
variantna mesta v luči
računalniških algoritmov in
vizualizacij**

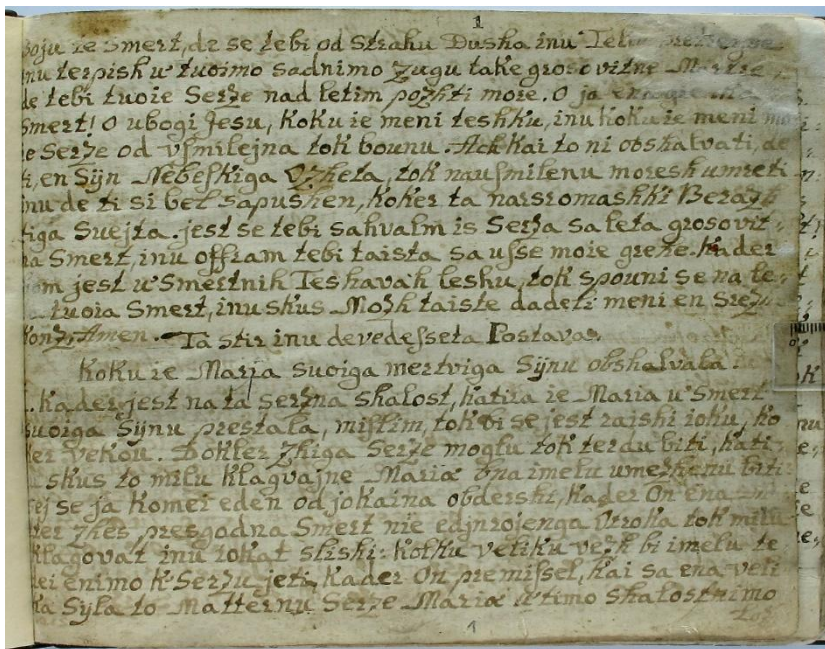
Matija Ogrin, Andrejka Žejn

Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede, ZRC SAZU

Vsebina

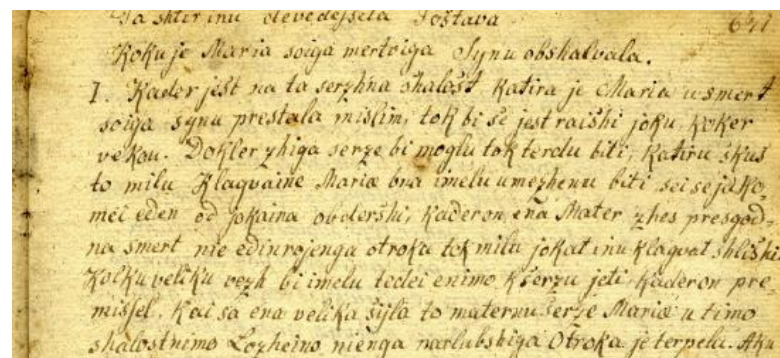
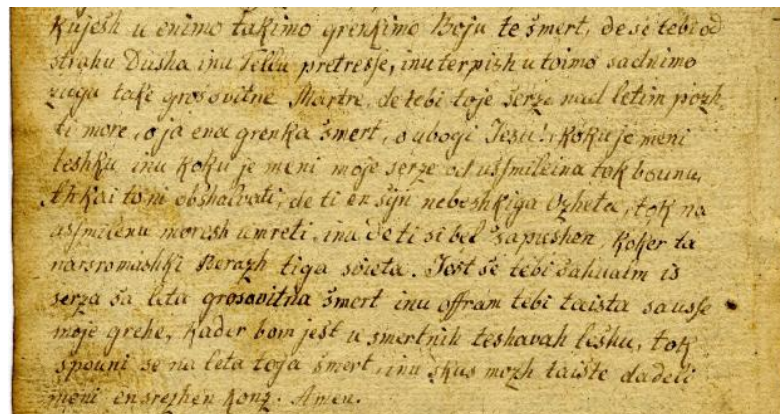
- Problem tradicije – preoddaje rokopisnih besedil
- Metoda kolacije – primerjave dveh ali več verzij
- Uporaba orodij za kolacijo
- Rezultati kolacije in njih analiza
- Izsledki

NRSS Ms 028. Jezusovo življenje v sto postavah

http://ezb.ijs.si/fedora/get/nrss:nrss_ms_028/VIEW/

NRSS Ms 023. Poljanski rokopis. Jezusovo življenje v sto postavah

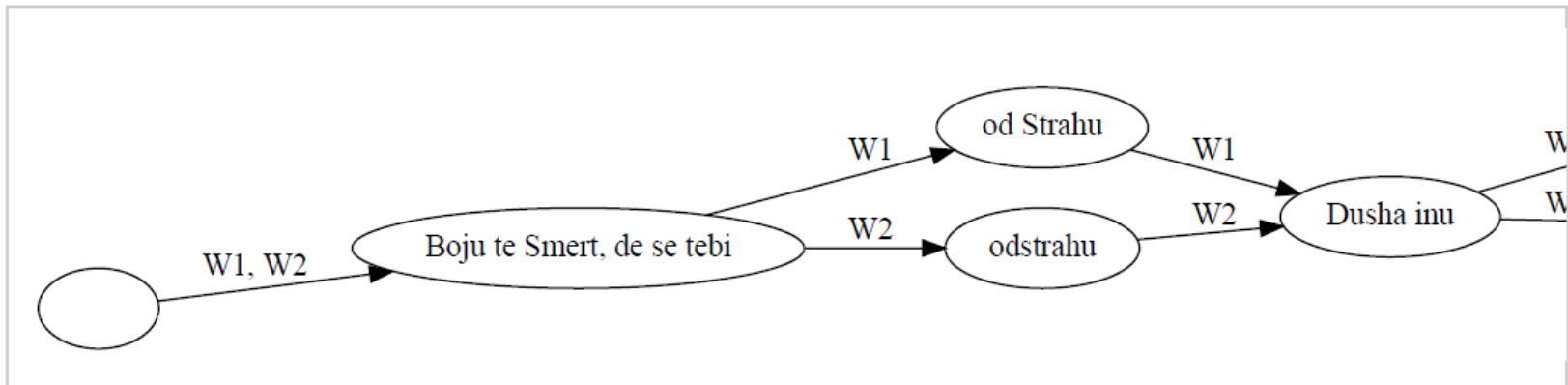

http://ezb.ijs.si/fedora/get/nrss:nrss_ms_023/VIEW/

Kolacija in recenzija

- Dve ključni fazi v tekstnokritični obravnavi besedila
- kolacija: obe verziji primerjamo od črke do črke – razlike na pravopisni, oblikoslovni, besedilni ravni
- recenzija: analiza posameznih razlik in njih tipov – sklepamo o dejavnikih preoblikovanja besedila
 - Recenzija temelji na predpostavki, da sta verziji besedila v genealoškem razmerju, kjer poznejše besedilo izhaja iz zgodnejšega.

CollateX (<http://collatex.net>)

Alignment Table

W1	Boju te Smert, de se tebi	od Strahu	Dusha inu	Telu pretreifse	inu terpish	u' tuoimo	sadnimo zugu take grosovitne Martre, de tebi	t
W2	Boju te smert, de se tebi	odstrahu	Dusha inu	Tellu pretresfe,	inu terpish	u toimo	sadnimo zugu take grosovitne Martre, de tebi	t

Juxta (<http://www.juxtasoftware.org>)

Ms_028_2016-05-03.txt

[MANJKA]

Boju te Smert, de se tebi od Strahu Dusha inu Telu pretreife inu terpish u' tuoimo sadnimo zugu take grosovitne Martre, de tebi tuoie Serze nad letim pozhti more. O ja ena grenka Smert! O ubogi Jesu, koku ie meni teshku, inu koku ie meni moie Serze od vfmilejna tok bounu. Ach kai to ni obshalvati, de ti, en Syn Nebefkiga Ozmeta, tok naufmilenu moresh umreti inu de ti si bel sapushen, koker ta narsromashki Berazh tiga Suejta. jest se tebi sahvalm is Serza sa leta grosovitna Smert, inu offram tebi taista sa ufse moie grehe. Kader bom jest u'smertnih Teshavah leshu, tok spouni se na le-ta tuoia Smert, inu skus Mozh taista dadeli meni en srezhen konz. Amen.

Ta stir inu devedefseta Postava.

Koku ie Maria suoiga mertviga Synu obshalvala.

Kader jest na te serzna shalost, katira ie Maria u'Smert suoiga Synu prestala, mislim, tok bi se jest raishi joku, ko ker vekou. Dokler zhiga serze moglu tok terdu biti, katiru skus to milu klagvajne Mariae bna imelu umezhenu biti? Sej se ja komei eden od jokaina obdershi, kader On ena Mater zhes presgodna Smert nie edjnrojenga Otroka tok milu klagovat inu jokat slishi: kolku veliku vezh bi imelu te dei enimo k'Serzu jeti, kader On premisfel, kai sa ena veli ka Syla to Maternu Serze Mariae u'timo shalostnimo lozheimu nienga narlubshega otroka ie terpelu. Aku te dei smo mv dostkrat

Ms_023_2016-05-03.txt

[MANJKA V Ms_028]

Boju te smert, de se tebi odstrahu Dusha inu Tellu pretresfe, inu terpish u' toimo sadnimo zugu take grosovitne Martre, de tebi toje serze nad letim pozhti more, o ja ena grenka smert, o ubogi Jesu! Koku je meni teshku inu koku je meni moje serze od usfmileina tok bounu. Ah kai to ni obshalvati, de ti en syn nebeskiga Ozmeta, tok nausfmilenu moresh umreti, inu de ti si bel sapushen, koker ta narsromashki Berazh tiga svieta. Jest se tebi sahualm is serza sa leta grosovitna smert inu offram tebi taista sa usfe moje grehe, kader bom jest u smertnih teshavah leshu, tok spouni se na leta toja smert, inu skus mozh taista dadeli meni en srezhen konz. Amen.

Ta shtir inu devedefseta Postava

Koku je Maria soiga mertviga Synu obshalvala.

I. Kader jest na ta serzhna shalost, katira je Maria u smert soiga synu prestala mislim, tok bi se jest raishi joku, koker vekou. Dokler zhiga serze bi moglu tok terdu biti, katiru skus to milu klagvaine Mariae bna imelu umezhenu biti, sei se ja komei eden od jokaina obdershi, kader on ena Mater zhes presgodna smert nie edinrojenga otroka tok milu jokat inu klagvat shlishi. Kolku veliku vezh bi imelu te dei enimo k serzu jeti, kader on premisfel, kai sa ena velika syla to maternu serze Mariae u timo shalostnimo Lozheino nienga narlubshiga Otroka ie terpelu. Aku te dei mi dostkrat u terpeozhimo

Prikaz kritičnega aparata

Critical Apparatus

2 ^V Ms_028 Ms_023_2016-05-03.txt (1)
2 od Strahu] odstrahu Ms_023_2016-05-03.txt
2 Telu pretreifse] Tellu pretresfe Ms_023_2016-05-03.txt
2 tuoimo] toimo Ms_023_2016-05-03.txt
2 tuoie] toje Ms_023_2016-05-03.txt
2 ie] je Ms_023_2016-05-03.txt
2 ie] je Ms_023_2016-05-03.txt
2 moie] moje Ms_023_2016-05-03.txt
2 vfmilejna] usfmileina Ms_023_2016-05-03.txt
2 Ach] Ah Ms_023_2016-05-03.txt
2 Nebefkiga] nebeshkiga Ms_023_2016-05-03.txt
2 naufmilenu] nausfmilenu Ms_023_2016-05-03.txt
2 Suejta] svieta Ms_023_2016-05-03.txt
2 sahvalm] sahualm Ms_023_2016-05-03.txt
2 ufse moie] usfe moje Ms_023_2016-05-03.txt
2 le-ta tuoia] leta toja Ms_023_2016-05-03.txt

- app. v filoloških vedah: srčika kritične izdaje
- razne oblike; uveljavljena:

lema] variante

- levo od odprtega oklepaja stoji iztočnica (lema), desno variantne oblike

Trije tipi variantnih mest

1. Razlike v zapisu posameznih glasov
2. Razlike v jezikovni podobi
3. Razlike na besedilni ravni

Zapisovanje glasov

- Glasova i in j ter njuni sklopi (ie] je, jskra] iskra, Sÿn] Syn, Ozhy] ozhi)
- Sičniki in šumevci
 - s: u**f**se] us**f**e, mi**f**lim] mi**s**lim, v**f**milejna] us**f**mileina, Derve**f**] derve**f**s
 - š: + t, k, p, l, n: **s**tir] **s**htir; **S**chaz] **s**haz
 - c: z**e**fsarske] **C**efsarske
 - z: Lub**e**fen] Lub**e**sen
 - č: Ser**z**ne] ser**z**hne
- Črke za zapis u, v in dvoustničnega ū (glav] glau)
- Ach] Ah
- Shen**n**e] shen**e** : Kol**e**na] Koll**e**na
- th**r**enu] tren**u** : Sabb**o**to] Sabb**o**th**o**
- večja prilagoditev: ta**u**s**e**nd] ta**u**sh**e**nt

Jezikovna podoba

SAMOGLASNIKI

a > o (sa] so, dashezhi] dosezhi, magozhe] mogoze, Imenam] imenom)

a > e (niegoua Kolena] negove Kollena)

a > u (Sÿnu] sÿna)

a > e (greshnikami] greshnikem) in e > a (Ustem] Ustam)

e > i (samerkat] samirkat)

-em > -im (grenkem] grenkim) in -im > -em (drugim] drugem)

-ega > -iga (narlubshega] narlubshiga) in -iga > -ega (tiga] tega)

o > e (vonder] vender, Poklam] peklam, kob] keb)

o > u (zelmo] zelmu) in u > o (ubuden] obuden)

u > a (Christusu] Christusa)

-ou > -u (otou] otu) in -u > -ou (Poku] pekou)

monoftongizacija ie > e (shie] she), ie > i (vierval] virval)

ej > ie (Sveitu] svieto, lejt] Liet)

redukcije (katiri] katir), vendar tudi ohranitev že reduciranega glasu (Shvot] shivot)

Jezikovna podoba

SOGLASNIKI

sv-, **tv-** > **s-**, **t-** (tuoie] toje, suoiga] soiga)

bt > **t** (obtemnele] otemnele)

š-ž > **s-ž** (Shourashniki] sourashniki)

n > **nj** (No] nio, neh] nieh) in **nj** > **n** (niegoua] negova, nenga] nienga); **n** > **jn** (pokanam] pokainam) in **jn** > **n** (Shivlejne] shiulene)

v > **b** v besedi *nevesta* (Nevesta] Nebesta), nezapis **zvenečnostne premene** (Herptam] herbtam), **redukcija proteze v- pred u** (Vudi] udi) in **dodajanje vzglasnega soglasnika** (obenga] nobenga) v mlajšem besedilu

Razlike v jezikovni podobi

SKLANJATVENE OBLIKE

Izpust daljšanja osnove na -r z -j- (Romarje] Romare)

Izpust daljšanja osnove z -ov- v enozložnici *rob*
(Robovam] Robem)

Jezikovna podoba

BESEDJE

- Določanje besednih mej
- Besedotvorne spremembe glagolskega vida (pertiskala] pertisfenla)
- Izpis okrajšave z besedo (S] svet)
- Zamenjave besed (klagovat] jokat, prelivala] souse tozhila, mogozhnih] slovezhih, graufat] gnusit, obvarvu] ohranu)

Besedilna raven

Zamenjave, redukcije in dodatki

- Zamenjava posameznih besed (le deloma sopomenk)

Kai ie moglu kul to sa en grosoviten Strah ubodit?] Kai je moglu kul to sa en grosoviten strah bit?

- Krajšanje, izpust krajših ali daljših delov besedila

Kdu si more ena taka shalost damisfelt! Kdu more ismert, kok velika ie ena taka shalost bla?] Kdu si more ena taka shalost damisfelt.

- Dodano besedilo (tri mesta)

Izsledki

1. Razlike v zapisovanju glasov: večji odmik od zgedovanja po nemškem zapisovanju in bliže protestantski tradiciji
2. Razlike v jezikovni podobi: kvalitativno in kvantitativno nebitvene spremembe, velika variantnost, ista varieteta jezika
3. Razlike na besedilni ravni: večja razumljivost in izboljšanje sloga, večja preglednost in omilitev drastičnosti in nazornosti, manj spiritualično in čutno, predvsem pa obstoj vsaj še enega protografa